

LEHETSÉGES-E ÖNISMERETI MUNKÁT VÉGEZNI EGYETEMEK ÁLTAL SZERVEZETT CSOPORTOKBAN?

Az egyetemi pályaszocializáció keretében szervezett önismereti csoportok kérdése a szakmai közéleti gondolkodás egyik aktuális témája. Módszertani, etikai, technikai szempontok egyaránt ütköztethetők e kérdéskörben. Folyóiratunk a kérdés számos vetületének biztosított eddig is nyilvánosságot. Előző számunkban Szummer Csaba vitaindítójával és az első hozzászólásokkal a szakmai-személyes vélemények, különféle szempontok ütközésének nyitottunk teret. Mostani számunkban további hozzászólásokkal, mind képzők, mind képződők szemszögével gyarapodik a vita: Gór Dóra, Imre Gábor és Szőnyi Gábor nézőpontját olvashatják. Továbbra is várjuk a téma minden érintettjének és az arról véleményt formáló minden olvasó hozzászólását.

Takácsy Márta, rovatvezető

Olvasva Szummer Csaba vitaindítóját, alapvetően két dolog fogalmazódott meg bennem mint pályakezdő szakemberben. Elsőként az a nehézség, ami bennünket is ér nap mint nap, hogy az egyetem és a különböző kiképző helyek által kínált önismereti lehetőségek köre a fővároson kívül meglehetősen szűk. Ebből kifolyólag nehéz is a választásunk, hiszen nem tudunk olyan csoportban részt venni, melyben ne lelnénk ismerősökre, esetleg kollégákra, felettesekre, s ne szegnénk meg a kettős kapcsolat szabályát. Másrészt, ha el is fogadjuk ezt, és a csoportvezetők is jóváhagyják, kérdésként marad fent továbbra is, hogy a mélyítés mint cél mennyire valósulhat meg, illetve, hogy a külső kapcsolat milyen mértékben befolyásolja a csoport haladásának sebességét és irányát. Ennek a kérdésvetetésnek a nyomán jutott eszembe a másik fent említett gondolat, s ezzel kapcsolatban osztanám meg saját tapasztalásaimat. Egyetemi éveim végéhez közelítve jelentkeztem egy önismereti csoportba, ahol első látásra ismeretlen személyekkel találkoztam. Később azonban kiderült, hogy két tag, amellet, hogy barátnők, az egyetemen egy alsóbb évfolyamon tanulnak, s felületesen, de ismerjük egymást. Ez a felületes ismeretség véleményem szerint sem érte el a kettős kapcsolat mércéjét, ezáltal nem éreztem korlátozónak, vagy etikai szabályokba ütközőnek jelenlétünket, s nem éreztem befolyását ennek munkánkra. A kettejük barátsága azonban már más kérdéseket is felvetett a csoport számára. Az etikai szabályok és elvek tudatában jelentkeztek a meghirdetett csoportra, s a csoportvezetők jóváhagyását is megszerezték arra

vonatkozóan, hogy elkezdhessék együtt a csoportot. A közös munka során ők nem érezték ennek hátrányát, legalább is ezt a csoport felé nem jelezték, azonban a csoport többi tagjában keletkezhetett némi ellenérzés, hiszen az általuk hozott kapcsolat megbontotta a csoport egységét és befolyásolta a csoporton belüli kapcsolatok kialakulását.

Saját tapasztalataim nyomán az egyetemen különböző évfolyamokba járó hallgatók, akik az iskolán kívül nincsenek kapcsolatban, nem tekinthetők kettős kapcsolatban lévőknek, ezért az önismereti csoporton való részvétel szabályait sem sértik, azonban az ezen túlmenő kapcsolatok csoportterápiába kerülésének helyessége megkérdőjelezhető. Emiatt az egyetemek által szervezett önismereti csoportok alapvetően jó alapot nyújthatnak a kezdő szakemberek számára, hogy a munka megkezdése előtt rendelkezzenek megfelelő önismerettel és tapasztalati tudással, azonban a kettős kapcsolatok kiszűrésével (baráti, párkapcsolati, munkahelyi) az etikai probléma feloldása is lehetővé válna.

Gór Dóra

Az egyetemi csoportok világát nagyjából részben a csoporttag oldaláról ismerem. Egyetemi keretek közt zömében encounter csoportokon vettem részt, még a 150 órás egyetemi csoportok bevezetése előtt. Izgalmas és előremutató vállalkozásnak tartom, hogy nagyobb hangsúlyt kapjon a sajátélmény az egye-

temi képzésben, ezzel együtt az egyetemi közeget a csoportvezetés oldaláról nézve nehéz műfajnak találok. A hallgatók szempontjából rendkívül értékes a tapasztalati bázis ilyen irányú kinyitása, ugyanakkor azt, hogy mi lehet az adekvát fókusz, célja egy egyetemi csoportnak, korántsem tartom eldöntöttnek. A módszerdemonstrációs, pályaszocializációs csoportok könnyebben illeszkednek az egyetemi keretekhez, nehezebb helyzetben látom a 150 órás csoportokat, melyeket a külső akkreditáció kérdése is érint.

Az elképzelést, hogy főként egymást csak kevésbé ismerő hallgatók kerüljenek egy csoportba, életszerűtlennek tartom. Az ellenjavallat dacára kimondottan tapasztalható a törekvés, hogy a barátok közös csoportot válasszanak a biztonság reményében. Legfeljebb központi csoportbeosztással látnám megvalósíthatónak a szoros kapcsolatok elkerülését, feláldozva a szabad módszerválasztást, amit semmiképp nem tartanék szerencsés irányúnak. Ettől eltekintve is problematikus, hogy hogyan vonhatók reflexióba a kortárs kapcsolatok, a közösségekben betöltött szerepek, szerelmek, melyeknek érintettjei jelentős részben a hallgatótársak. Mihez kezd a csoport a hallgatók egymás közötti kapcsolataival, mikor az érintettek ott ülnek a csoporton, esetleg a szomszéd teremben egy másik csoporton? Kimondhatóvá válnak ezek a viszonyok? Vagy maszkoltan jelennek meg, teret adva a találgatásnak? Esetleg az egész téma a csoporton kívül reked és tabuvá válik? Mihez kezdek csoporttagként a legjobb barátomról megtudott információval, mikor a barátom egy csoporttag történetének szereplőjeként jelenik meg? A titoktartás miatt nem tisztázhatom a barátommal, amit róla megtudtam, miközben neki tudomása sincs a történetekről. Hogyan érinti ez a titok a kapcsolatot a jövőben? Mihez kezdek, mikor a csoport szünetében az ebédlőasztalnál mellém leülő gyanútlan hallgató mit sem tud arról, hogy alig fél órája agresszorként jelent meg valaki más történetében? Hogyan érint egy célorientált munkaközösséget, hogy nem tudhatom, mi kerül be rólam egy másik

csoporton? Mihez kezd a közösség a formálisan jelenlevő titkokkal? Életszerű-e arra számítanunk, hogy az elhangzottak valóban titkok maradnak egy ilyen speciális helyzetben? Nem gondolom, hogy a fentiek megakadályozzák az önismereti munkát, de kezelendőnek tartom őket.

A csoport kereteivel az egyetem pozicionálja a csoportot a tagok felé. Érdemes lehet megvizsgálni, hogyan hat a csoportra, ha hallgatók kreditet, osztályzatot kapnak a csoport teljesítéséért, (még ha csak névlegesen is). Mi a hatása annak, ha a csoport teljesítése a hallgatók számára kötelező, vagy a gyakorlatban csak nehezen megkerülhető, ha a csoportvezető szerepkonfliktusos viszonyba kerül? A Szummer Csaba javasolta feltételek egy az általam ismert gyakorlathoz képest lényegesen más működést irányoznak elő, üdvözlöm őket.

Az egyetemi 150 órás csoportok fő vonzerejét az adja, hogy a hallgató nem fizet külön részvételi díjat a képzési díjon felül. Ez az egyetem számára a felvételi jelentkezésnél versenyelőnyt jelenthet. Rendkívül fontos szempontnak tartom, hogy a hallgatók számára előzetesen mennyire transzparens, hogy jövőben milyen képzés ismeri el az önismeretet. Ellenkező esetben fennáll a veszélye, hogy az egyetem valami olyanra csábítja a hallgatót, aminek a későbbiekben nem tud eleget tenni. Bár az önismeret bizonyos peremfeltételei csak részlegesen teljesülnek, mégis szerencsétlennek tartanám azt a narratívát kialakítani, hogy az egyetemi csoport egyfajta „önismeret light”. A téma kapcsán az foglalkoztat különösen, hogy milyen előny kovácsolható az egyetemi helyzetből? Hogyan fordítható termőre, hogy a csoport tagjai egy élő közösség részei? Mik azok az célok, melyekre leginkább alkalmas ez a speciális csoportforma? Nem biztos, hogy a módszerspecifikus pszichoterápiás képzések megkezdésére, de ezekre a kérdésekre talán a csoportok tapasztalatai alapján lehet érdemben válaszolni.

Imre Gábor

Önismeret, csoport, képzés, szervezet

Az *önismeret* talán a legszélesebben használt, szakemberek és laikusok között egyaránt pozitívan elfogadott fogalom. Ez előnye és hátránya: diszkrét homályban hagyja, hogy adott helyen, mire, miért, mennyi, mire vonatkozó kell belőle (szlogen: „kellő” önismeret – ezt mindenki érti): azaz általánosan használva eltakarja a kérdéskör komplexitását, s a komplex megértés kínját.

Önismereti *momentum* nagyon sok helyzetből, programból nyerhető, nyilvánvalóan a különböző – így az egyetemeken szervezett – csoportokból is: mi várható tőle, miért annyi, amennyi és a többi. Az viszont nehezebb kérdés, hogy olyan programról van-e szó, ahol elvárható, hogy ezek a momentumok önismereti folyamattá álljanak össze. Ha szükség van ilyen folyamatra, akkor honnan indul és hová

várjuk, hogy eljusson? Szakmai szempontból: milyen szükséges kompetenciák kialakulásához járul hozzá, milyen mértékben, s ez hol, hogyan kerül felmérésre?

Az „önismereti csoport” szerepet kaphat pályaszocializációban, interperszonális készségek fejlesztésében, szervezeti érzékenyítésben, terápiás irányzat elsajátításában, *csoportvezetésre felkészítésben*, speciális csoportmódszer elsajátításában. Együtt tárgyalva az egészet szinte bármely állítás ugyanannyira érvényes, mint érvénytelen. Ahogy az „önismeret” a gyakorlatban úgy kezelet, mint a C-vitamin – bármely mennyiségben jó, fogyasztható, s nem kell tartani a túladagolástól. Közben elkerülhetetlenül lehetnek egy önismereti csoportnak is mellékhatásai. Okozhat sérülést *mind résztvevőben, mind csoportvezetőben*.

Számtalan célú, módszerű csoport fut a klinikum, a segítő foglalkozások, a tréning-tanácsadás-szervezetfejlesztés világában. Míg az egyéni kapcsolatvezetésre elég sok szinten, módon történik általános, nem-specifikus és, – bár kisebb mértékben – specifikus módszerű felkészítés, benyomásom szerint *hiányzik a csoportvezetésre történő nem-specifikus felkészítés*. Azaz nagyon sokan birkóznak úgy csoportvezetéssel, hogy arra az alapozást is saját maguk küszködik ki.

Az egyetemi csoportozásnál maradvá: természetesnek tekintjük, hogy „egyéni önismeretet” a hallgatók nem az oktatáson belül szerzik meg, szemben a csoportokkal. Burkoltan arról van szó, hogy a demonstráció – önismeret – sajátélmény – személyes terápia spektrumban a csoport más értéken helyezkedik el. Akkor viszonyát a különböző képzésekhez ebből a szempontból is mérlegre kell tenni.

Egy csoportot a beágyazó rendszer, szervezet nélkül se helyén kezelni, se értékelni nem lehet. Az önismereti csoportot valamely képzés részeként tekintve alapvető kérdés, hogyan függ össze az adott képzéssel – magával az egyetemi stúdiummal. Bármilyen további képzéshez illeszthető és illeszkedik, formájától, módszerétől, mennyiségétől függetlenül? Terenyi Zoltán utal arra a hallgatók vonatkozásában, hogy egy csoport az adott szervezet része, elfoglalt helye, szerepe nélkül nem értékelhető. Az csak részben függ az alkalmazott módszertől, a vezető képzettségétől, hogy összhangban van-e az adott képzéssel. Szummer Csaba négy feltétele szükséges, de nem elégséges. Alapvető kérdés az egyetemi csoportok esetében is, hogy *van-e fóruma az összehangolásnak*, célzottságnak, elvárásoknak a csoportvezetők és az oktatás többi szereplője, megrendelője között? És van-e fórum, ahol az egyetemi csoportozást összehangolják azokkal a képzésekkel, melyek részét is adni kívánják?

Ha valami, akkor ez olyan téma, amiben nagy szükség lenne például egy munkacsoport létrehozására, benne a Pszichoterápiás Tanács Szövetség (PTSz), az egyetemek, a csoportozó szakkegyesületek képviselői, ahol értékelik az „önismereti” csoportok helyét, szerepét a különböző képzésekben, irányelveket alkotnak, segítik a hosszabb távú összehangolást. (Ilyen fórum irányába tett lépés volt a Károli Gáspár Református Egyetem Pszichológiai Intézete 2018-as workshopja.) Ezt megalapozandó nagy szükség van felmérésekre is a tapasztalatokról, alkalmazásról.

Szőnyi Gábor